

La paupradad è nunspectaculara

65 onns Succurs svizzer d'enviern

DA LILLY SULZBACHER

■ En l'ensaina da la dischoccupaziun che reveva da quel temp e da las perspectives deprimentas è vegni fundà da persunas renumadas il 1936 il «Succurs svizzer d'enviern per dischoccupads». L'instituziun vuleva gidar persunas en basegn e lur famiglias a supportar meglier l'enviern. Dapi lura è il maletg da la paupradad sa midà e cun el er l'occupaziun dal succurs d'enviern. L'istorgia dal succurs d'enviern è er ina istorgia da la paupradad. Sch'ins legia documents vegls dal succurs d'enviern, chatt'ins constataziuns che pudessan derivar senz'ater da noss temp. Per exempel statti en l'introducziun dal rapport da gestiun 1936/37: «La stretga interdependenza economica da noss pajais cun tut ils stadis da l'Europa, gea ins po perfin dir cun ils centers economics da tut il mund, ha già cun l'erupziun da la crisa economica mundiala al cumenzament dals onns trenta grevas consequenzas per l'industria d'export. Per fortuna è sa mussà il martgà intern pli resistenter. Er il turissem n'è l'emprim betg stà pertutgà da la crisa. Pir l'enviern 1934/35 han ins sentì endretg en tut il pajais la crisa economica. Adina dapli affars èn vegnids serrads, il dumber dals dischoccupads è creschì. (...) Il punct culminant ha la crisa cuntanschì l'enviern 1935/36. Passa 100 000 persunas, las bleras saunas e frestgas, nun avevan lavur.»

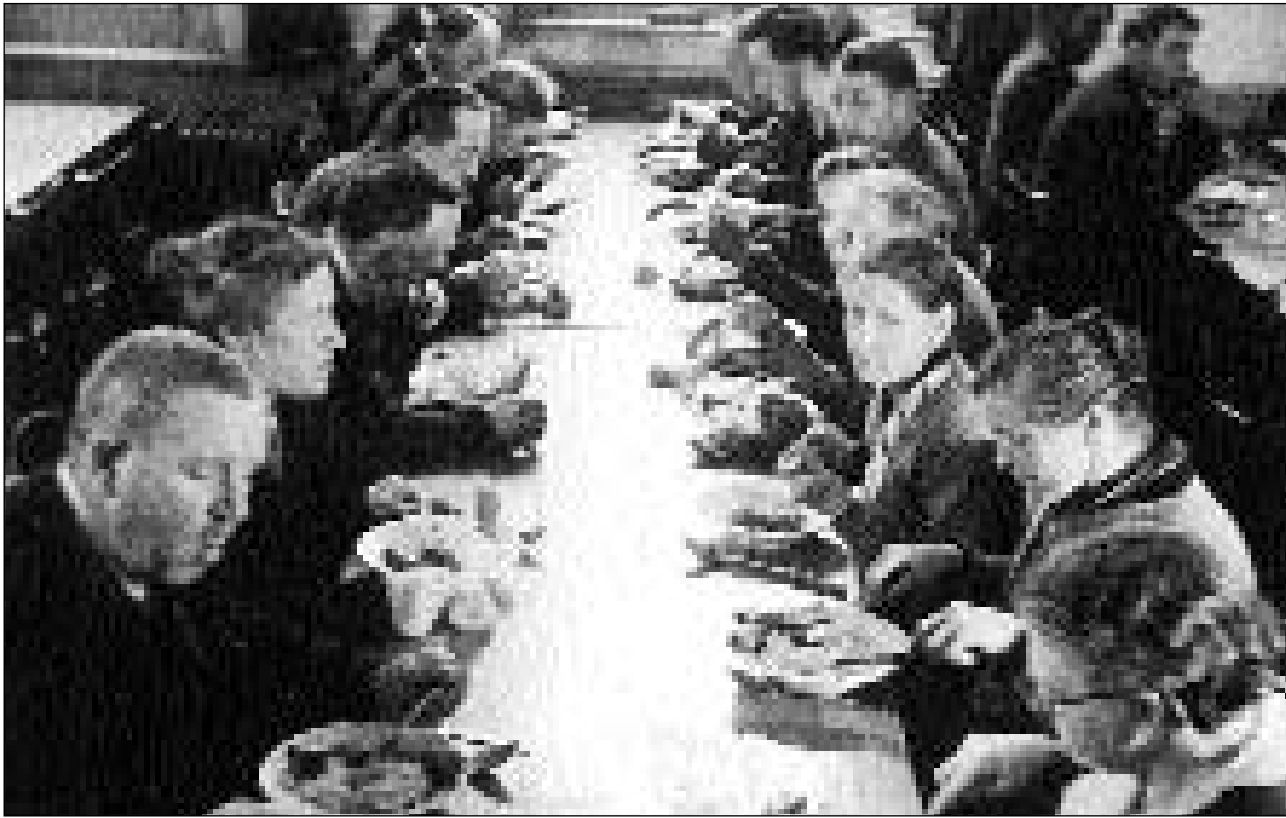
Pervi da questa situaziun economica dramatica per la populaziun pertutgada ha la confederaziun decis da slargiar la cassa da dischoccupaziun che existiva già quella giada.

Succurs svizzer d'enviern per dischoccupads

Cunzunt en ils mais d'enviern sa fachevan valair las misergias finanzialas, cur ch'ins duvrava supplementarmain anc material da stgaur, buns chalzers, vestgadira d'enviern u fritgs e legums pli chars. Per las persunas pertutgadas sa tractavi propi da survivor: Il privel ch'els pudessan schelar u murir da la fom era grond, ed er la pussaivladad da subir donns durabels causa mancanza da nutriment. Ils uffizis federal e chantunals sco er il post da provediment eran perina ch'ina «acziun cumplexiva per sustegnair las unfrendas da la crisa economica», saja fitg urgenta. Persunas da renom da l'economia, industria e politica han fundà il «Succurs svizzer d'enviern per dischoccupads»; a lur emprima collecta han sa participadas tut las regiuns cun excepziun da la Svizra franzosa. Il resultat è stà in retgav extraordinari per quella giada; 1,1 milliun francs, in grondius segn da solidaritad tranter la populaziun. Uschia han ins pudì gidar bleras famiglias en basegn e spezialmain glied pli veglia e suletta a surmuntar l'enviern. Suentar ch'igl è rut ora la segunda guerra mundiala han ins fatg la collecta ensemen cun il provediment da guerra sut il num «Succurs d'enviern da guerra». Questa collecta, ch'è vegnida organisada per l'emprima giada en tut ils chantuns, ha purtà il 1941 in retgav da record da 3,1 milliun francs – ils resultats da las collectas d'ozendi èn circa eguals.

Ieli per stgaur, vestgadira, fritgs e verdura

La paja ad onn per ina famiglia cun tschintg u plirs uffants era ils onns 1936 fin 1945 tranter 1500 e 2000 francs. En modestia e spargnusadad remartgabla vivevan quellas famiglias per part en relaziuns miserablas per na stuaier retrair dal sustegn dals povers (oz Uffizi dal servetsch social); da far quel pass era per els il pli grev e degradant. Sch'il gudogn dal bab mancava ed ins n'aveva nagins respargns, purscheva il succurs d'enviern sustegn: Material da stgaur (charvun, laina, ieli) era in grond import, medemmain vestgadira d'enviern e stivals. Perquai che durant quest temp pativan plitost ils abi-

Ils onns trenta e quaranta ha il succurs d'enviern fundà e sustegni dapertut cuschinas da schuppa.

FOTOS F. SCHWARZBACH

tants en las citads dals strapatschs supplementars da l'enviern, survegnivan quels bons stampads aposta per retrair paun, latg, tartuffels, fritgs, sal, zutger, ieli da cuschnar, material da stgaur e textilas. En il chantun Sviz pussibilitava il succurs d'enviern a babs da famiglia da retrair tartuffels da sem per las medemas cundiziuns sco ils purs da muntogna cun il sustegn dal chantun e da la confederaziun. En il Giura survegnivan p. ex. cuschinas da latg e da schuppa contribuziuns remartgablas. Damai ch'il provediment da latg nun era adina pussaivel causa la raziunalisaziun, vegnivan distribuidas già quella giada tabletas da vitaminas per prevegnir a sintoms da mancanza spezialmain tar uffants. Durant la guerra organisava l'Uffizi federal da provediment da guerra las uschenumnadas acziuns popularas da ponn: Il succurs d'enviern distribuiva a la populaziun povra gratuitamain u per in pretsch fitg reduci differentas tailas per chauschas dad umens e da buobs, chamischas, lenziels, vestgids suren e cuvertas da launa. En emprima lingia gidava il succurs d'enviern adina cun natiralias, nua ch'igl era necessari vegnivan concedidas er contribuziuns finanzialas, uschia per exempel per fits chasa, egliers u curs da rescolaziun.

Las activitats cun l'ir dal temp

Gia in mez onn suenter la fundaziun dal succurs d'enviern è sa tschentada la dumonda, sche quel duai daventar in'instituziun durabla u in'acziun unica. Suentar discurs e consultaziuns intensivis èn ins vegnì a la conclusiun che «il succurs d'enviern haja sa cumprovà già durant l'emprim mez onn d'activitad e che nagin na pensa pli lundervi da smetter cun questa bun'ovra, uschè ditg ch'ì dat anc tanta misergia da mitigiar». (Rapport da gestiun 1936–41). La situaziun economica è bain sa meglierada suenter il 1945, la paupradad dentant nun è svanida. Ils budgets da

las famiglias, ch'eran già maghers, na pudevan betg supportar ulteriuras ipotecas. E lura eran anc blers attempads sulets che na pudevan pli lavurar cumplainamain ed avevan uschia ina paja anc pli pitschna. Uschia èn restadas las prestaziuns da natiralias, sco material da stgaur, tartuffels e fritgs e vestgadira chauda per l'enviern anc adina in agid indispensabel per survivor. Latiers vegnivan anc ulteriuras cumpras che surpassavan il budget uschè pitschen: Cumpletar rauba da chasa, ulteriurs letgs sche la famiglia creschiva, lenziels e cuvertas da launa, reparaturas vi da la mobiglia e.u.v. Ma la pli gronda summa vegniva duvrada fin vers la fin dals onns settanta cleramain en furma da daner blut per medegar donns da sanadad. Perquai che bleras persunas cun pauc gudogn n'avevan nagina cassa da malsauens, vegnivan quellas immediat en ils daivets cun pajar medicaments, tractaments u operaziuns charas. Qua vegniva il succurs d'enviern en agid cun contribuziuns per evitar il mender.

Tgi è atgnamain pover?

Il 1936 è vegni fundà il succurs d'enviern per gidar a survivor persunas main bainstantas en temps da grevezza. Cun ils decennis èn dentant las activitats da l'ovra d'agid sa spustadas cleramain. Oz na vai pli per il survivor. Il burgais è protegi pli fitg encunter ils ristgs en la clamada, en la vegliadetgna ed en cas da malsogna. I dat dentant anc adina ina considerabla gruppa da glied che sto viver sut, u al cunfin da la paupradad. La davosa crisa economica ha dauzà il dumber da persunas cun entradas da lavur nunsuffizientas sin passa in mez milliun, dus tschintgavels da quai èn uffants da famiglias povras. Per quests umans signifitgescha quai ch'ìls basegn existenzial na pon betg vegnir cuntentads e ch'els èn uschia per gronda part exclus da la vita sociala. Envidar amis, ir a kino, visitar parents ed amigts che abite-

schan lunsch davent, excursiuns e per part er champs da scola, viadis da vacanzas, abunaments da bogh ed ulteriuras activitats d'uffants n'èn strusch pussaivlas. Deplorablmain mauncan savens ils raps ed er la forza per la scolaziun supplementara necessaria per augmentar lur schanzas sin il martgà da lavur. Els portan sche pussaivel vestgadira regalada, già duvrada. Insatge nov datti, sche insomma, be da Nadal u dals onns. Sin maisa vegnan savens be gist las vivondas da basa sco ris, tartuffels u pasta. Fritgs e legums frestgs e charn che custa bler pon els sa lubir be darar. Per expensas nunprevidas sco reparaturas dals dents, acquist da mobiglia, rauba da chasa ed objects persunals na tanschi betg. Ils problems finanzials turmentan e vegnan zuppentads visavi amis ed enconuschents. Questas consequenzas da stgarsadad permanenta, descrittas be curtamain, èn sumegliant per ils pertutgads en citad sco per quels a la champagna. Al cumenzament dal succurs d'enviern duvravan famiglias cun blers uffants u attempads sulets il sustegn, oz perencunter dovran el pli e pli fitg persunas che educeschan sulettas. En emprima lingia èn quai mammas che pon lavurar be parzialmain pervi dals uffants e da la chasada e ston anc far lavurs malpajadas. Ultra da quai procura la situaziun retgnida da l'economia dals davos onns per adina dapli dischoccupads privads da las prestaziuns da l'assicuranza.

L'inegualitad da las pajas effectuescha er il fenomen dals «Working Povers», persunas che han, malgrà pensums da lavur cumplains, fadia da sa tegnair sur l'ava via. Questa gruppa da glied tschertga en cas dad expensas nunprevidas medemmain sustegn tar il succurs d'enviern. Ed en regiuns da muntogna isoladas èsi spezialmain famiglias da purs cun blers uffants che dumondan per in pau levgiament en lur lavur intensiva da mintgadi. Tant en citad sco a la champagna dovran

attempads sulets pli e pli pauc il sustegn da noss'ovra.

Dal succurs d'enviern al succurs durant tut onn

L'emprima collecta il 1936 basava sin la vendita d'ina plachetta da lain, l'emprim segn dal succurs d'enviern. Mintg'onn vegniva creà in nov segn, dapi il 1950 la staila dal succurs d'enviern; davent dal 1973 han ins mantegnì la medema furma. Blers sa regordan anc ch'ìls scolars gievan da porta a porta a vender la staila! Quai era l'element central da la collecta tradiziunala dal succurs d'enviern la fin d'october, il cumenzament da november. Oz vegn la staila tramessa ensemen cun l'appel da sustegnair l'acziun – ina metoda ch'è vegnida introducida per l'emprima giada il 1953 da differents posts dal succurs d'enviern.

Las prestaziuns da l'ovra d'agid èn dentant sa midadas considerablmain: Ils emprims onns sa restrenschevan quellas sulettamain a sustegns durant la stagiun freida. Cun il temp èn dentant las prestaziuns sa repartidas sin l'entir onn. Già a la fin dals onns quaranta han ins purschì en il senn d'in agid profilactic ina «scolaziun d'economia da chasa per giuvnas da muntogna» durant l'entir onn, e circa dal medem temp èn ils responsabels dal succurs d'enviern vegnids a la persvasiun «ch'ì saja pli lev da sustegnair ina famiglia ch'è temporarmain en las stretgas che da la metter puspè en pe ina giada ch'ella è vegnida dependenta da l'agid als povers. (...)» Situaziuns precaras n'eran betg pli liadas vi d'ina stagiun.

Il succurs d'enviern oz

L'ovra d'agid s'engascha per cumbatter e mitigiar la paupradad en Svizra; ella sustegna conumans en misergia cun pled e fatg. Oz predomineschan ils cas nua ch'ins gida a pajar quintes urgents per expensas necessarias u er per far in plaschair en il mintgadi deprimet. Pli baud pudev'ins cun ventg, trenta francs preservar ina famiglia da stuaier ir tar l'Uffizi dal servetsch social. Oz fa ina contribuziun en media radund 500 francs. E l'agid n'è savens betg pli da gener material, mabain en furma da cussegliaziun. Bons da victualias remplazzan la distribuziun da fritgs e legums, bons da rauba remplazzan la purschida da las stivas da cuser. Birnel, il suc da paiera concentrà che deriva da la paiera da most indigena, vegniva distribuì sco cumpensaziun da zutger en il temp da la raziunalisaziun. Oz è quai in nutriment giavischà en la cuschina moderna e sauna e vegn purschì da bleras vischnancas sco acziun d'atun. Quai è in sustegn finanziel bainvesi en la cassa da l'ovra d'agid che na survegn dal rest naginas subvenziuns. Bainvesi è er il retgav da la rimnada da vestgadira che vegn organisada dapi il 1973 en collavuraziun cun la Texaid. Sco novum èn vegnidas vitiers las vacanzas reka per famiglias cun entradas modestas. Nov è er l'agid immediat en cas da catastrofes causa malauras. L'acziun da letgs è dentant anc adina actuala: Dapi las emprimas furniziuns da letgs l'onn 1945 han ins surdà gratuitamain 23 250 letgs, l'onn 2000 èsi stà 393 letgs complets e 380 u matratschas singulas u letgeras. Er las bleras gidantras ed ils blers gidanters voluntaris, ch'èn atgnamain il cor da l'ovra d'agid, èn restads fidaivels. Sco adina gidan els a moda amicabile e sperta cun pled e fatg. Il succurs d'enviern – en ils onns trenta e quaranta bain ina da las pli impurtantas ovras d'agid en Svizra – è oz in'ovra che lavura a moda quieta e nunspectaculara. La paupradad n'è er betg insatge spectacular. Ella vegn quietamain e smatga cun insistenza. Gist cun tanta insistenza cumbatta il succurs d'enviern la paupradad. Per ils 10 000 umans che pon spetgar mintg'onn agid è quai enorm impurtant.

Art da placats cun l'ir dal temp: Ils placats dal succurs d'enviern dals onns 1938, 1939 e 1940 ed il placat actual, creà da Régis Golay, école cantonale d'art de Lausanne.

Conto da donaziuns dal Succurs svizzer d'enviern: Conto postal 80-8955-1